

Doktor Maria Trojanowska (1947–2019)

– wspomnienie pośmiertne

W dniu 27 VIII 2019 r. zmarła dr Maria Trojanowska¹, wieloletni pracownik Archiwum Państwowego w Lublinie, w latach 1991–1993 jego dyrektor², przez wiele lat ceniony dydaktyk Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II³, wychowawca i mistrz dla wielu historyków i archiwistów.

Maria Trojanowska urodziła się 23 XI 1947 r. w Wojciechowie (pow. lubelski). Jej ojcem był Stanisław, a matką Zofia z domu Marczyńska. Była absolwentką IV Liceum Ogólnokształcącego w Lublinie, a po zdaniu egzaminu maturalnego w 1965 r. rozpoczęła studia historyczne na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodow-

¹ Fotografia P. dr Marii Trojanowskiej autorstwa Alicji Gebert.

² Dane dotyczące życia prywatnego i pracy w Archiwum Państwowym w Lublinie dr Marii Trojanowskiej pochodzą z *Akt osobowych Marii Trojanowskiej*, przechowywanych w archiwum zakładowych Archiwum Państwowego w Lublinie oraz z archiwum rodzinnego Magdaleny Mirosław (bratanicy P. dr Marii Trojanowskiej).

³ Dane dotyczące pracy na KUL pochodzą z *Akt osobowych Marii Trojanowskiej*, pracownika KUL, przechowywanych w Archiwum Uniwersyteckim KUL, RP, sygn. A-1281 oraz biogramu *Trojanowskiej Marii* autorstwa Tomasza Nowickiego opublikowanego w *Encyklopedii 100-lecia KUL*, t. 2, Lublin 2018, s. 484–485.

skiej. W 1970 r. obroniła pracę magisterską, napisaną na seminarium prof. Kazimierza Myślińskiego pt. *Polityka państwa wobec miast za Jana Olbrachta i Aleksandra Jagiellończyka*.

Bezpośrednio po ukończeniu studiów, od 1 VII 1970 r., podjęła pracę w Wojewódzkim Archiwum Państwowym w Lublinie, początkowo jako młodszy archiwista, następnie archiwista i adiunkt naukowo-badawczy. Przez cały okres pracy w Wojewódzkim Archiwum Państwowym w Lublinie stale rozwijała się, zdobywając nowe umiejętności i wiedzę. W dniu 26 VI 1974 r. ukończyła Studium Podyplomowe Archiwistyki na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. Odbyła staż techniczny we Francji *Stage technique international d'archives* od 1 I do 30 III 1975 r., oferowany zagranicznym archiwistom przez francuskie Ministerstwo Kultury. Ukończyła kurs paleografii łacińskiej i staropolskiej, organizowany przez Naczelną Dyрекję Archiwów Państwowych w dniach 19–30 IX 1977 r. Będąc uczestnikiem seminarium doktoranckiego prof. Józefa Szymańskiego napisała dysertację doktorską pt. *Dokument miejski lubelski od XIV do XVIII wieku. Studium dyplomatyczne*, opublikowaną dwa lata później⁴. Egzamin doktorski został przeprowadzony w dniu 5 VI 1975 r. na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach.

Z Katolickim Uniwersytetem Lubelskim była związana już od 1974 r., kiedy to prof. Władysław Rostocki tworzył specjalizację archiwalną. Być może stało się to z rekomendacji prof. J. Szymańskiego, wówczas już pracownika UMCS, ale przecież absolwenta i wcześniej pracownika Sekcji Historii KUL, u którego Maria Trojanowska kończyła wówczas rozprawę doktorską. Już w pierwszym roku działania specjalizacji, tj. w roku akademickim 1974/1975, zlecono jej prowadzenie zajęć dydaktycznych. Mimo to pozostawała ciągle pracownikiem etatowym Archiwum Państwowego. Różne naciski na dyrekcję Archiwum, wynikające z polityki ówczesnych władz komunistycznych wobec KUL, spowodowały, że w 1978 r. została zmuszona do przerwania zajęć na uczelni, gdyż na taką współpracę nie wyraził zgody ówczesny dyrektor Archiwum. Sytuacja zmieniła się po sierpniowych przemianach z roku 1980.

W dniu 30 IX 1981 r. doktor Trojanowska zrezygnowała z pracy w Archiwum Państwowym w Lublinie i od 1 X 1981 r. została zatrudniona na KUL, tym razem na stałe, obejmując stanowisko adiunkta przy Katedrze Historii Ustroju i Administracji Polski, którą kierował wówczas prof. W. Rostocki. Prowadziła

⁴ Maria Trojanowska, *Dokument miejski lubelski od XIV do XVIII wieku. Studium dyplomatyczne*, Warszawa–Łódź 1977.

odtąd ćwiczenia i wykłady z archiwistyki, z metodyki archiwalnej i z rozwoju form kancelaryjnych. Była bardzo ceniona i lubiana przez studentów specjalizacji archiwalnej za wielką życzliwość i serdeczność. W roku akademickim 1986/1987 otrzymała stanowisko starszego wykładowcy, zaś rok później, 1 X została kierownikiem Archiwum Uniwersyteckiego.

Kiedy pojawiła się możliwość powrotu do pracy w Archiwum Państwowym w Lublinie, skorzystała z okazji, przystępując do konkursu na stanowisko jego dyrektora, które objęła w dniu 1 II 1991 r. Nie zrezygnowała jednak z pracy dydaktycznej, prowadząc w dalszym ciągu zajęcia dla studentów specjalizacji archiwalnej w Instytucie Historii KUL, choć już wówczas w niepełnym wymiarze na etacie starszego wykładowcy. Okres pełnienia przez nią funkcji dyrektora Archiwum Państwowego w Lublinie przypadł na [...] *trudny okres przemian, nadmiernych ambicji i indywidualizmów, przez który przeprowadziła archiwum spokojnie*⁵. Dr Maria Trojanowska zarządzała Archiwum do 30 IV 1993 r., rezygnując ze stanowiska na własną prośbę i obejmując w Archiwum Państwowym funkcję kierownika oddziału akt do 1918 r., gdzie mogła oddać się temu, co lubiła najbardziej, czyli pracy naukowo-badawczej. Pełniła także funkcję opiekuna praktyk studenckich, organizowanych w lubelskim Archiwum, podczas których studenci pod jej kierunkiem zdobywali pierwsze doświadczenia w opracowywaniu zespołów i przygotowywaniu pomocy archiwalnych, m.in. dla zespołów notariuszy lubelskich. Dzięki tego rodzaju praktykom wykształciła wiele pokoleń archiwistów. Z Archiwum Państwowym w Lublinie związana była aż do emerytury, na którą przeszła dnia 29 II 2004 r. Ostatnie wykłady i ćwiczenia na uczelni prowadziła w roku akademickim 2006/2007.

Dr Maria Trojanowska była niezwykle oddana uniwersytetowi, mimo że nie była przecież jego absolwentką. Warto zaznaczyć, że w trudnym dla KUL okresie potrafiła zrzec się wynagrodzenia za prowadzenie zleconych zajęć dydaktycznych na WNH (w roku akademickim 1975/1976). Pracę w Archiwum Państwowym w Lublinie przez cały okres zatrudnienia pełniła sumiennie i odpowiedzialnie, stale rozwijając swoje umiejętności, wiedzę i doświadczenie, którymi chętnie dzieliła się z młodszymi i mniej doświadczonymi pracownikami Archiwum.

Była osobą niezwykle serdeczną i przyjazną. Lubiana przez współpracowników za życzliwość i pogodę ducha. Lubiana przez studentów za sprawiedliwą

⁵ Cytat pochodzi z mowy pożegnalnej wygłoszonej przez dr. Piotra Dymmela, dyrektora Archiwum Państwowego w Lublinie, podczas pogrzebu Marii Trojanowskiej w dniu 29 VIII 2019 r. w Wojciechowie.

ocenę ich umiejętności, ceniona za wiedzę naukową i doświadczenie w pracy archiwalnej.

W swoim dorobku zawodowym i naukowym dr Maria Trojanowska skupiała się głównie na zagadnieniach dotyczących kancelarii okresu staropolskiego, w tym dziejach kancelarii, roli dokumentu i miejskiej sfragistyki. Podejmowała również problemy z zakresu archiwistyki i archiwoznawstwa, szczególnie interesując się metodyką opracowania archiwaliów.

W dorobku archiwalnym posiada opracowanych kilkanaście zespołów i inwentarzy, m.in.: Księgi miasta Lublina 1465–1810, Dokumenty miasta Lublina 1317–1810, Dokumenty różnej proveniencji, Chełmski Konsystorz Greckokatolicki 1596–1875. Najważniejsze z tych inwentarzy zostały opublikowane drukiem: *Katalog dokumentów miasta Lublina, jego jurydyk, cechów, kościołów i klasztorów 1317–1792* (Lublin 1996), *Katalog dokumentów różnej proveniencji miast, wsi, cechów, parafii, klasztorów i osób prywatnych 1397–1794* (Lublin 1998), *Chełmski Konsystorz Grekokatolicki (1525-) 1596–1875 (-1905): inwentarz analityczny archiwum* (Warszawa 2003). Była współredaktorką przewodnika po zasobie Archiwum Państwowe w Lublinie, ale to głównie dzięki jej zaangażowaniu i wytrwałości udało się ukończyć nad nim prace i opublikować go drukiem⁶.

Bibliografia prac autorstwa Marii Trojanowskiej jest długa, liczy kilkadziesiąt pozycji⁷, ale szczególnie ważne miejsce zajmuje w niej opublikowana praca doktorska, która została uznana jako nowatorskie podejście w badaniach nad średniowiecznym i nowożytnym dokumentem w Polsce. Na trwałe weszła do kanonu polskiej historiografii.

Za zasługi zawodowe i naukowe była odznaczona Brązowym Krzyżem Zasługi (1978), Złotym Krzyżem Zasługi (2004), medalem „Za Zasługi dla Archiwistyki” (1979) oraz Medalem 700-lecia Miasta Lublina (2018).

⁶ *Archiwum Państwowe w Lublinie i jego oddziały w Chełmie, Kraśniku i Radzynie Podlaskim: przewodnik po zasobie archiwalnym*, t. 1, oprac. zbiorowe pod red. Franciszka Cieślaka i Marii Trojanowskiej, Lublin 1997.

⁷ Wykaz publikacji autorstwa Marii Trojanowskiej zawiera: *Bibliografia publikacji pracowników Archiwum Państwowego w Lublinie 1918–2008*, red. P. Dymmel, Z. Jakóbczak, Lublin 2008, s. 183–189 oraz Z. Jakóbczak, *Bibliografia publikacji pracowników Archiwum Państwowego w Lublinie za lata 2008–2016 z uzupełnieniami za lata 2000–2008*, „Studia Archiwalne”, t. 4, 2017, s. 211, przyp. nr 1. Ponadto jest autorką nieujętych w bibliografii dwóch biogramów opublikowanych w *Słowniku biograficznym archiwistów polskich*, t. 3: 1835–2015, Warszawa 2017: *Cękałski Józef Kazimierz (1796–1867)*, s. 49–50 i *Pawłowska Anna Teresa (1929–2008)*, s. 175–178 oraz artykułu *Wizerunek herbu miasta Lublina w źródłach archiwalnych z XV–XVIII wieku*, „Studia Archiwalne”, t. 4, 2017, s. 11–29.

Dr Maria Trojanowska pozostanie w naszej pamięci jako osoba niezwykle oddana pracy, odpowiedzialna i życzliwa dla wszystkich współpracowników.

Śmierć Doktor Marii Trojanowskiej była niespodziewana. Przyniosła wszystkim, którzy ją znali, smutek, żal i poczucie straty. Pozostanie jednak w naszej pamięci i naszych sercach na zawsze. Mszę pogrzebową odprawiono w kościele parafialnym pw. św. Teodora w Wojciechowie w dniu 29 VIII 2019 r. Spoczęła na cmentarzu parafialnym w rodzinnej miejscowości. W uroczystościach pogrzebowych udział wzięli m.in. dr hab. Magdalena Charzyńska-Wójcik, prof. KUL, dziekan Wydziału Nauk Humanistycznych KUL, dr hab. Jolanta Klimek-Grądzka, prof. KUL, prodziekan wydziału, dyrektor Archiwum Państwowego w Lublinie dr Piotr Dymmel, dyrektor Instytutu Historii KUL dr hab. Tomasz Nowicki, prof. KUL, s. Karolina Anna Kołodziejczyk z Archiwum Archidiecezjalnego w Lublinie oraz liczna reprezentacja pracowników Archiwum Państwowego w Lublinie.

Agnieszka Konstankiewicz, Tomasz Nowicki